

Morozov D. Trace Pattern of Illegal Sowing or Growing of Soporific Poppy or Hemp

In the article the typical groups of traces of the illegal sowing or growing of soporific poppy and hemp are systematized on the grounds of studying the scientific sources and materials of investigation practice. The most typical trace complexes are offered and grouped in the following way: the traces of the cultivation of soporific poppy or hemp, narcotic raw materials and sowing material; traces of storing, transporting and processing the grown crops; traces left on the objects (weapon) of the crime, which were used during the sowing, growing and harvesting of soporific poppy or hemp; the traces that indicate the presence of the criminal at the crime scene (traces of the shoes and clothes, fingerprints and footprints, traces of teeth, nails, blood, sweat, saliva, secretions from nose, hair, feces, urine or other materials of biological origin); the traces left on the human body, clothes, shoes, glassware, containers, packaging material (remnants of soil, plants, fertilizers, seeds); documents that allow the economic entities to carry out the cultivation, reproduction, harvesting of narcotic plants and to use their seeds and the seeding provided they were not forged and false information was not indicated in them with a view to conceal an increased content of tetrahydrocannabinol or morphine.

It is established that the biggest group of traces of the illegal sowing and growing of soporific poppy or hemp is identified in private homeownership and vegetable gardens. Generally these crimes are carried out by criminals alone without witnesses and in this case causing the lack of ideal traces.

The traces left on the electronic storage devices are presented separately in this article. Their evidentiary meaning, in particular concerning the technology of growing narcotic plants, the correspondence between the accomplices of the crime, photos and videos containing narcotic plants, seeding etc. is disclosed.

The author pays special attention to the studies of trace information in the permissive documents, which allow carrying out the cultivation of narcotic plants, and also the data taken from the Register of plant varieties of Ukraine and the State Register of the producers of seeds and seeding material.

Key words: trace pattern, drug trafficking, psychotropic substances, narcotic plants, sowing and growing of soporific poppy or hemp.

УДК 343.98

*О. В. Одерій,
Р. В. Герцик*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ЗНАТЬ ПІД ЧАС СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ ПРО КОРИСЛИВО-НАСИЛЬНИЦЬКІ КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

У статті розглянуто проблемні питання щодо визначення правових передумов та особливостей використання криміналістичних знань під час судового розгляду кримінальних проваджень про корисливо-насильницькі кримінальні правопорушення.

Ключові слова: криміналістичні знання, корисливо-насильницькі кримінальні правопорушення, судовий розгляд, кримінальне провадження.

Постановка проблеми. За оцінками сучасних дослідників, система теоретичних положень і рекомендацій щодо можливості та потреби

© Одерій О. В.,

Герцик Р.В., 2017

використання криміналістичних знань у розгляді кримінальних проваджень у суді все ще залишається незавершеною. Насамперед ідеться про недостатність новітніх розробок криміналістичних прийомів і методів, придатних для забезпечення цього розгляду [1, с. 6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема правових передумов та особливостей упровадження криміналістичних знань і техніко-криміналістичних засобів у практику розслідування кримінальних правопорушень уже привертала увагу окремих криміналістів і процесуалістів, зокрема В.П. Бахіна, Р.С. Белкіна, В.Г. Гончаренка, Г.В. Грановського, А.В. Іщенко, Н.І. Клименко, В.К. Лисиченка, І.Л. Петрухіна, М.В. Салтєвського, Н.А. Селіванова, М.Я. Сегая та ін. Їх наукові здобутки стали основою для подальших досліджень у заявленому напрямі.

Формування цілей. Метою статті є обґрунтування необхідності й визначення правових передумов та особливостей використання криміналістичних знань під час судового розгляду кримінальних проваджень про корисливо-насильницькі кримінальні правопорушення.

Виклад основного матеріалу. Аналіз спеціальної літератури засвідчує, що в наявних наукових працях проблему застосування даних криміналістики саме в судових стадіях розглянуто передусім під кутом зору використання таких знань лише суддею (судом). При цьому увагу зосереджено, зокрема, на тактиці виконання окремих судово-слідчих дій і загальних питаннях організації та планування судового розгляду. Разом з тим, на тепер, у результаті чіткого визначення процесуальної функції, яку виконує суд, споживачами напрацьовань криміналістичної галузі знань у судовому розгляді є не тільки професійні судді, а й сторони змагального процесу, передусім прокурори-обвинувачі та адвокати-захисники [2, с. 11].

Під правовими передумовами (підставами) використання криміналістичних знань і технічних засобів у розслідуванні злочинів слід розуміти їх дозволеність нормами права, тобто правомірність, відповідність букві й духу закону. Криміналістичні знання за своєю структурою неоднорідні (криміналістична техніка, криміналістична тактика й методика розслідування злочинів). Кожна із складових частин спирається на різні галузі права: норми кримінального права, кримінального процесуального права тощо. Їх удосконалення сприяє оптимізації застосування криміналістичних знань.

Детальне кримінальне процесуальне регламентування судового розгляду ні в якому разі не применшує роль криміналістичних засобів і методів, що застосовуються в процесі судового розгляду. За допомогою криміналістичних науково-практичних рекомендацій підвищується якість виконання всіх основних елементів судового розгляду.

На формування системи криміналістичних знань впливає й практична діяльність правоохоронних та судових органів по розкриттю, розслідуванню й судовому розгляду кримінальних проваджень. Щодо криміналістичних знань вона виконує роль першоджерела емпіричного, фактологічного матеріалу – основи досліджень і є в системі загальнолюдської практики критерієм істинності результатів криміналістичного наукового пізнання. Ця

система містить перспективи подальшого вдосконалення через створення інтегративної моделі, як інструменту оптимізації процесу техніко-криміналістичного забезпечення розслідування злочинів за допомогою диференціації та взаємодії всіх процесуальних форм спеціальних криміналістичних знань, направлених на встановлення юридично значимих фактів минулої події в процесі доказування [3, с. 93].

Практична реалізація запропонованої концепції інтегративної моделі використання спеціальних криміналістичних знань у судовому розгляді кримінальних проваджень про корисливо-насильницькі кримінальні правопорушення обумовлена специфікою пізнання фактів про конкретне правопорушення. Тож потребує розробки не тільки правової та організаційної, а й відповідної науково-методичної бази, інформаційного середовища, що повинно забезпечити ефективну взаємодію всіх елементів моделі та їх оптимальне застосування.

Знання, яким володіє слідчий, експерт, захисник, прокурор, суддя, має цінність лише тоді, коли воно використовується в практичній діяльності. Воно представляє собою результат сукупної професійної діяльності в певній галузі практики. Своєрідну форму криміналістичного знання являє собою досвід, який є сукупністю практично засвоєних знань, умінь і навичок. Останні сприяють раціональному, точному, швидкому й економічному виконанню операцій по реалізації криміналістичного знання в судовому розгляді кримінальних проваджень про корисливо-насильницькі кримінальні правопорушення [4, с. 75].

Одним зі значних напрямів розвитку криміналістики нині є адаптація її досягнень до діяльності тих професійних учасників кримінального судочинства, які раніше не позначалися як суб'єкти судового дослідження злочинів криміналістичними засобами – професійного судді, прокурора та адвоката-захисника в кримінальних провадженнях: розробка тактики, методики їх діяльності, а також можливостей використання ними засобів криміналістичної техніки [5, с. 338].

Криміналістичні методики, – наголошував В.П. Бахін, – є засобом практичної реалізації положень (рекомендацій) криміналістичної техніки й криміналістичної тактики, бо поза реальними умовами розслідування конкретних злочинів немає їхнього застосування й використання [6, с. 235]. Окремі методики в системі криміналістики посідають особливе місце. Вони виникли в результаті інтеграції та диференціації наукових знань і об'єднують у собі передові досягнення криміналістичної техніки й тактики, що надані відповідно до оптимальної організації розслідування та судового розгляду певних категорій кримінальних проваджень [7, с. 187]. Стосовно ж стану криміналістичного забезпечення судової діяльності відсутній єдиний науковий підхід у формуванні окремих криміналістичних методик судового розгляду кримінальних проваджень та їх системи, щодо структури таких методик, їх змісту тощо. Неузгодженість і невизначеність у цих питаннях перешкоджає розробці окремих криміналістичних методик, спрямованих на

забезпечення судового розгляду кримінальних проваджень, зокрема про корисливо-насильницькі кримінальні правопорушення [8, с. 4].

Зазначимо, що існує низка певних обставин, які визначають своєрідність і специфіку застосування криміналістичних знань, зокрема криміналістичної тактики, під час судового розгляду кримінальних проваджень про корисливо-насильницькі кримінальні правопорушення. Це такі з них як: незмінність складу суду; повторення в суді багатьох слідчих дій, які вже мали місце при проведенні розслідування тощо. Наявність великого кола осіб, що беруть участь у судовому розгляді кримінального провадження, з одного боку, набагато збільшує можливості суду у встановленні всіх обставин учинення корисливо-насильницького кримінального правопорушення, а з іншого – ускладнює процес судового розгляду (наприклад, труднощі встановлення психологічного контакту). Проте здійснення доказування в умовах, відмінних від досудового розслідування, не виключає необхідності використання в суді криміналістичних знань. Це важливо для того, щоб в судовому розгляді були правильно оцінені результати слідчих (розшукових) дій, особливо тих з них, повторити які на цій стадії процесу неможливо. Умови, у яких здійснюється робота з доказами на стадії судового розгляду, – справедливо зазначав Р.С. Белкін, – докорінно відрізняються від умов досудового розслідування, що диктує необхідність розробки специфічних прийомів судового розгляду – прийомів криміналістичних, а не процесуальних [9, с. 209-210]. Окремі науковці (Л.Ю.Ароцкер) наголошували на неприпустимості механічного перенесення до стадії судового розгляду всіх прийомів і методів криміналістики, які розроблені для досудового слідства [10, с. 17].

Що стосується форми реалізації рекомендацій криміналістичного характеру, то вибір методів і засобів роботи з доказами визначаються кожним суддею (суддями) з урахуванням обставин конкретного кримінального провадження про корисливо-насильницьке кримінальне правопорушення й рівнем його (їх) професійних знань і досвіду. Це виявляється в такому [11, с. 122-123]:

- у вмінні правильно розібратися в матеріалах провадження способом ретельного аналізу й співставлення цих матеріалів, керуючись знаннями способів здійснення кримінальних правопорушень, психології людей;

- у здатності визначити (спланувати) послідовність дослідження доказів та організувати його під час судового розгляду з урахуванням усіх можливих пояснень механізму події й реальних версій;

- у можливості правильно оцінювати встановлені факти й ситуації, вибирати засоби перевірки в кримінальному провадженні висновків, які сформувалися;

- у вмінні використовувати під час процесу збирання й дослідження доказів досягнень природних і технічних наук, апробованих криміналістикою.

Відси логічно випливає питання про криміналістичну складність судового розгляду – кількість судових та інших процесуальних дій і обсяг їх протікання під час судового розгляду кримінального провадження про

корисливо-насильницьке кримінальне правопорушення. На нашу думку, існує певна залежність складності судового розгляду від криміналістичної складності окремого кримінального провадження. Останнє дозволяє обґрунтовано прогнозувати складність, а значить і строки судового розгляду, що дає можливість припускати і обсяг організаційних заходів у справі.

Особливості використання криміналістичних знань під час судового розгляду кримінального провадження про корисливо-насильницьке кримінальне правопорушення обумовлюються значною складністю судового розгляду зазначеної категорії злочинних діянь, необхідністю встановлення та доказування великого обсягу обставин. У зв'язку з цим потрібно виділити саме ті обставини, які дозволяють розглядати корисливо-насильницькі кримінальні правопорушення як єдину групу, зумовлюючи специфіку їх судового розгляду загалом, так і використання при цьому криміналістичних знань.

Складність судового розгляду кримінальних правопорушень зазначеної категорії визначається й тим, що в кримінально-правовому сенсі це двохоб'єктні злочинні діяння, де додатковий об'єкт є обов'язковим, потрібним елементом відповідних складів. У зв'язку з цим істотно підвищується обсяг обставин, що підлягають доказуванню. Об'єктами корисливо-насильницьких посягань є не тільки відносини власності, що дозволяє характеризувати ці злочини як корисливі, але також відносини щодо життя та здоров'я людини, що дозволяє говорити про них як про насильницькі. Фактично в предмет судового розгляду будуть входити обставини, зазначені в обвинувальному акті; обставини, на які вказується в клопотаннях сторін; обставини, що можуть існувати за версією судді. Суддя передусім аналізує модель розслідування, здійсненого слідчим, порівнюючи її з науково обґрунтованою криміналістичною моделлю корисливо-насильницького кримінального правопорушення. Порівняння фактичної моделі розслідування з науково обґрунтованою дозволяє виявляти недоліки й упущення під час розслідування й побудувати судові версії про існування інших, невстановлених обставин.

Висновки. Підсумовуючи викладене, зазначимо, що вивчення природи, змісту й правових підстав застосування криміналістичного знання створює основу для використання цих знань, максимально наближених до практичних потреб процесуальної діяльності суду й сторін кримінального судочинства (сторони обвинувачення й сторони захисту), оскільки тим самим створюється можливість додаткової конкретизації ситуацій, поглибленого виявлення й урахування різних аспектів реалізації криміналістичних знань у судовому розгляді кримінальних проваджень про корисливо-насильницькі кримінальні правопорушення.

Використані джерела:

1. Когутич І. І. Використання криміналістичних знань у судовому розгляді кримінальних справ : наук.-практ. посіб. / І. І. Когутич, В. Т. Нор. – Львів, Київ : Тріада плюс, Алеута, 2010. – 428 с.

2. Когутич І.І. Теоретичні основи використання криміналістичних знань під час розгляду кримінальних справ у суді: дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09 / Когутич І.І.; Львівський нац. ун-т ім. Івана Франка. – Львів, 2010. – 529 с.
3. Сегай М.Я. Інтегративна модель використання спеціальних криміналістичних знань у кримінальному судочинстві / М.Я. Сегай, В.С. Бондар // Вісник Академії адвокатури України. – 2008. – Число 3. – С. 92-95.
4. Клименко Н. І. Криміналістичні знання, їх удосконалення й розвиток / Н.І. Клименко // Вісник Академії адвокатури України. – 2008. – Число 2. – С. 74-78.
5. Когутич І. Тенденції пристосування криміналістичних знань у здійснення судочинства / І. Когутич // Вісник Львівського університету. Серія юридична. Випуск 57. – 2013. – С. 336-341
6. Бахін В. П. Криміналістика: курс лекцій (ч. 1) / В.П. Бахін, І.В. Гора, П.В. Цимбал. – Ірпінь: Акад. ДПС України, 2002. – 356 с.
7. Журавель В. А. Окремі методики в системі криміналістичних знань / В.А. Журавель // Науковий вісник Львівської комерційної академії. Серія : Юридична. – 2015. – Вип. 1. – С. 187-200.
8. Алексейчук В. І. Методико-криміналістичне забезпечення судового розгляду кримінальних справ: сучасний стан та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / В.І. Алексейчук. // Теорія і практика правознавства. – 2013. – Вип. 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2013_2_65
9. Белкин Р.С. Курс советской криминалистики: Общая теория советской криминалистики. Пособие для преподавателей, адъюнктов, соискателей и слушателей учебных заведений МВД СССР. Т. 1 / Белкин Р.С. – М.: Изд-во Акад. МВД СССР, 1977. – 340 с.
10. Ароцкер Л.Е. Использование данных криминалистики в судебном разбирательстве уголовных дел / Л.Е. Ароцкер. – М.: Юрид. лит., 1964. – 223 с.
11. Чучукало О.І. Процесуальне та криміналістичне забезпечення доказування на судових стадіях кримінального процесу України: дис....канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / Чучукало О.І. – К., 2004. – 204 с.

Стаття надійшла до редколегії 16.03.2017

Одери́й А. В., Герцик Р. В. Особенности использования криминалистических знаний в ходе судебного разбирательства уголовных производств о корыстно-насильственных уголовных преступлениях

В статье рассматриваются проблемные вопросы определения правовых предпосылок и особенностей использования криминалистических знаний в ходе судебного разбирательства уголовных производств о корыстно-насильственных уголовных правонарушениях.

Ключевые слова: *криминалистические знания, корыстно-насильственные уголовные правонарушения, судебное разбирательство, уголовное производство.*

Oderiy O., Hyertsyk R. Features of Forensic Expertise During Trial Proceedings of Criminal Mercenary and Violent Criminal Offenses

The scientific article is devoted to review areas of concern and determination necessary legal preconditions and features of using of forensic expertise during the trial proceedings of criminal mercenary-violent criminal offenses.

We consider the circumstances that determine the identity and the specific using of forensic expertise, including forensic tactics during the trial proceedings of criminal

mercenary-violent criminal offenses. There are the forms of implementation of recommendations forensic nature, the selection of methods and means of the evidence determined by each judge (judges) the circumstances of the particular criminal proceedings mercenary-violent criminal offenses and the level of his (their) professional knowledge and experience substantiated.

The issue of forensic complexity of the trial - the number of judicial and other proceedings and the amount of leakage during trial proceedings on the criminal mercenary-violent criminal offenses investigate in the article. We consider the dependence of the complexity of the trial forensic complexity of separate criminal proceedings.

The article proves the thesis that the study of the nature, content and legal grounds for the application of forensic knowledge provides the basis for using this knowledge as close to the practical needs of judicial activity of courts and parties to criminal justice - the prosecution and the defense - because they build the possibility of further specifying the situations depth identification and consideration of different points in the implementation of forensic expertise in trial proceedings on the mercenary-violent criminal offenses.

Key words: *forensic knowledge, mercenary-violent criminal offenses, the trial, criminal proceedings.*

УДК 343.98

С. І. Перлін

ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧОГО З ПІДРОЗДІЛАМИ ЕКСПЕРТНОЇ СЛУЖБИ МВС УКРАЇНИ

Розглянуто основні проблемні питання взаємодії підрозділів Експертної служби МВС України та слідчих Національної поліції в сучасних умовах. Відзначено, що у зв'язку з реформуванням слідчих та експертно-криміналістичних підрозділів виникла потреба в перебудові підходів до взаємодії зазначених суб'єктів. Констатовано недостатність правового регулювання щодо спільної діяльності слідчих і працівників відомчих експертних підрозділів на стадії досудового розслідування, зокрема під час огляду місця події. Запропоновано удосконалити критерії для участі працівників Експертної служби в зазначеній слідчій дії, розширити можливості застосування науково-технічних засобів на стадії досудового розслідування.

Ключові слова: *криміналістична техніка, взаємодія, Експертна служба МВС України, досудове розслідування, огляд місця події.*

Постановка проблеми. Покращання рівня протидії злочинності може бути досягнуте способом удосконалення та оптимізації діяльності органів досудового розслідування. Якісна та ефективна слідча діяльність зумовлена насамперед застосуванням сучасних науково-технічних засобів і методів, спеціальних знань, що сприяє розширенню спектра джерел доказової інформації в кримінальному провадженні. Отже, вагоме значення для належного техніко-криміналістичного забезпечення діяльності підрозділів досудового розслідування має належна взаємодія між слідчими та працівниками експертно-криміналістичних підрозділів, яка у зв'язку з